

Ola Kadefors

Utredning inför anläggande av våtmark i Olofsbäck

Halland, Falkenbergs kommun, Stafsinge socken, Olofsbäck 1:33, RAÄ Stafsinge 67:1

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2017

Arkeologisk utredning 2017

Framsida: Ambitiös grävmaskinist har kört fast sin bil i den blöta åkern. OS243 till vänster i bild.

Mot O. Foto: Ola Kadefors. (Fotonr. 2017-13-11).

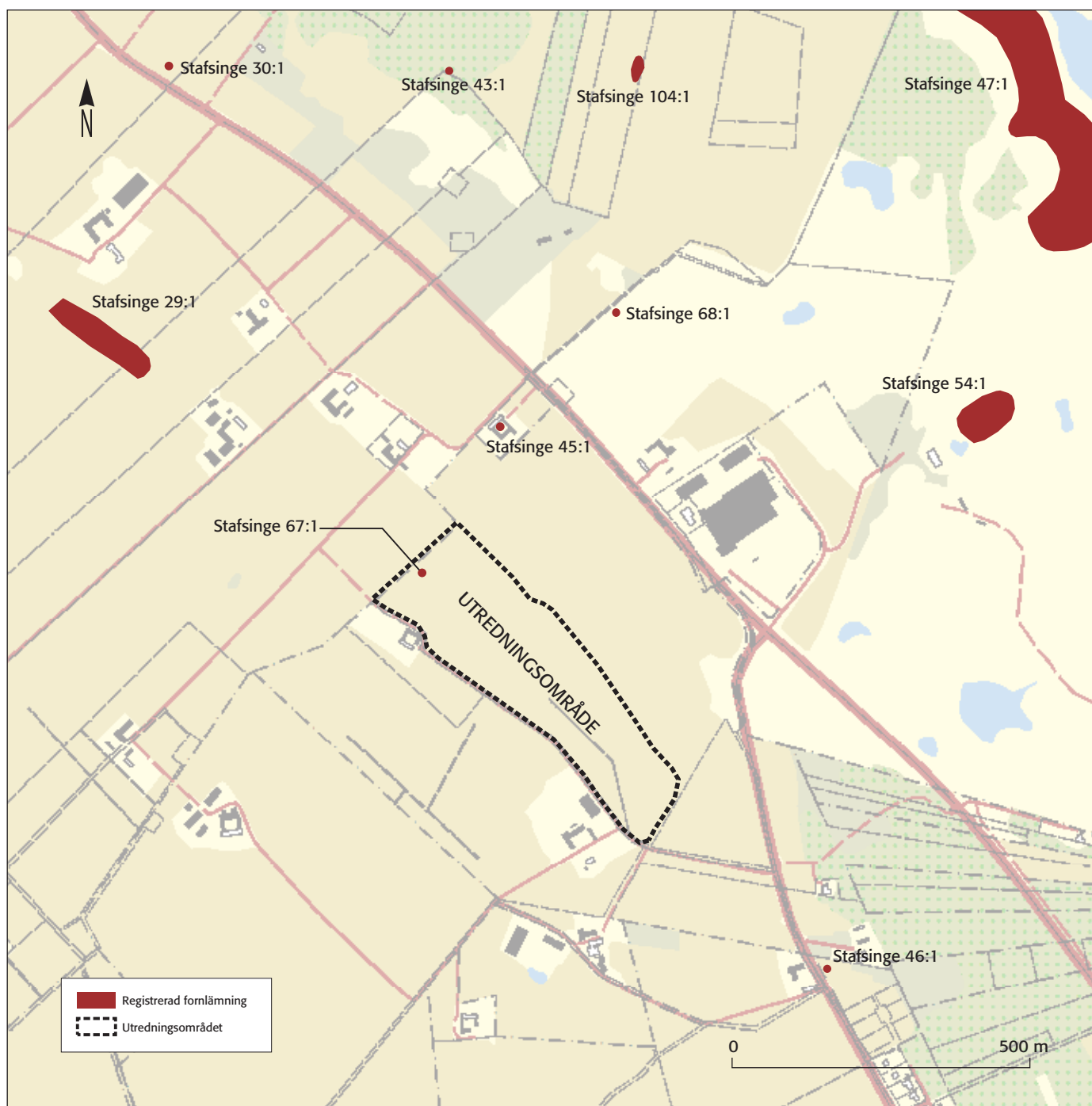
Layout: A. Andersson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Syfte och metod	7
Resultat	8
Tolkningsförslag	12
Åtgärdsförslag	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12
Referenser	13

Figur 1. Utredningsområdet och dess närområde, skala 1:10 000.

SAMMANFATTNING

Med anledning av ett planerat anläggande av en våtmark inom fastigheten Olofsbäck 1:33 i Stafsinge socken norr om Falkenbergs stad har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning i syfte att eftersöka under mark dolda fornlämningar. Undersökningsområdet är drygt 90 000 m² stort och består av åkermark. Utredningsområdet ligger kring 10 meters-kurvan, vilket ungefärligen motsvarar strandlinjen under senmesolitikum (cirka 7000 år sedan). Utredningen resulterade i att ett par härdar hittades på nivån kring denna kurva. Dock påträffades inga fynd. Kulturmiljö Halland gör bedömningen att det inom utredningsområdet finns fornlämningar, men att dessa är av så pass låg kvalitet och ringa omfattning att inga ytterligare antikvariska insatser är nödvändiga.

BAKGRUND

Åkermarken inom fastigheten Olofsbäck 1:33 är mycket vattensjuk. Enligt markägaren är den svår att bruka då den inte är fri från vatten ens under den torraste sommar. Detta har föranlett beslutet att istället omvandla åkermarken till en våtmark till gagn för fågellivet. Kustområdena norr om Falkenberg är väl kända fågelmarker, där särskilt området kring det närliggande Morups Tänge är en viktig fågellokal.

Utredningen utfördes av personal från Kulturmiljö Halland och uppdragsgivare var Naturcentrum AB. Schaktningsarbetet utfördes av Robin Wilsson från Rickardssons Gräv & Schakt AB. Utredningen utfördes i huvudsak under torr väderlek, men under kraftig vind.

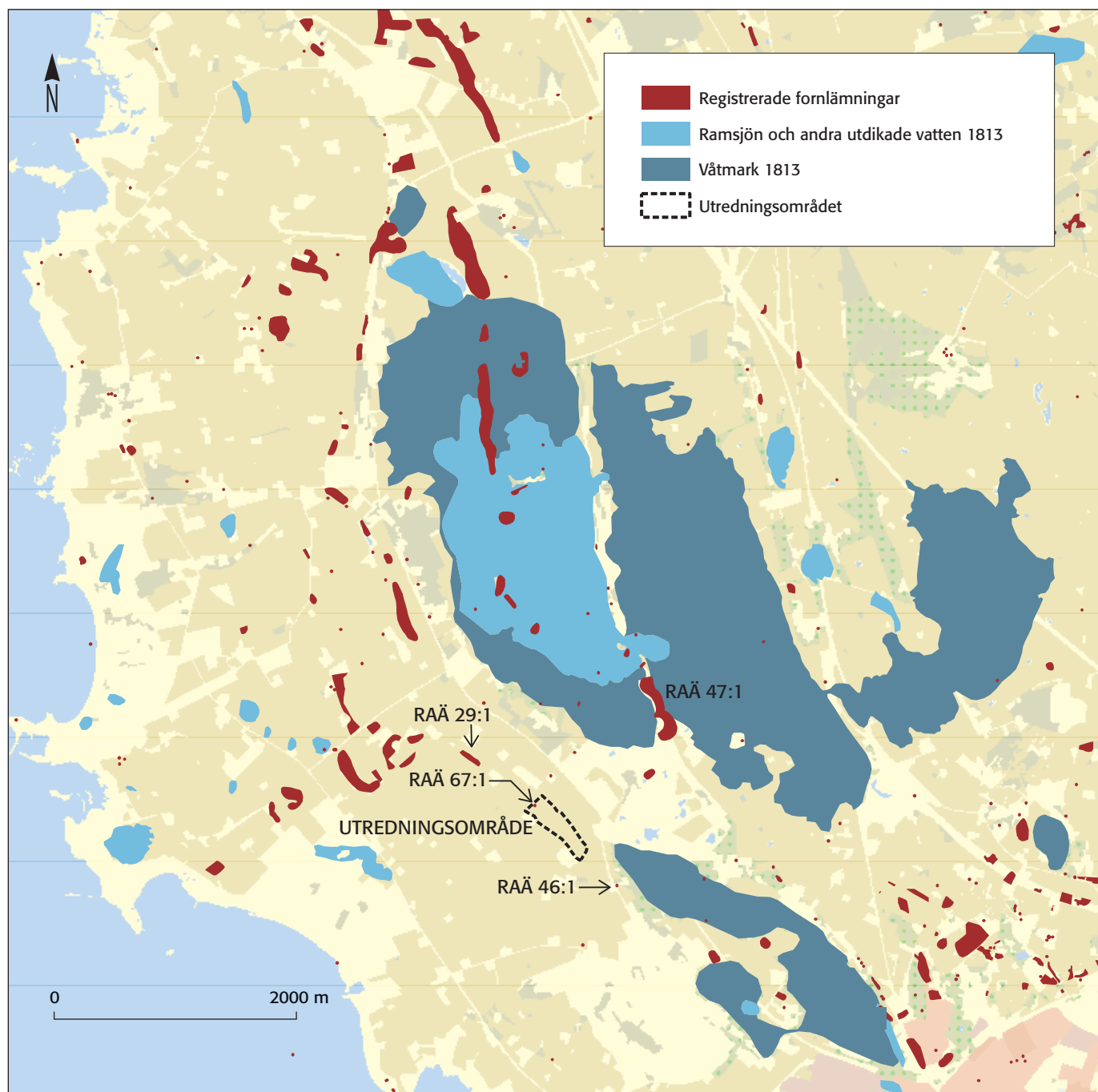
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Enligt SGU:s jordartskarta utgörs området av postglacial sand–grus och ligger på en höjd mellan 8,5–10 meter över havet. Dessa omständigheter gör området intressant ur ett arkeologiskt perspektiv då jordarten är mycket lämplig för bosättning i generella termer, då sådana marker ofta är väl-dränerade. Detta stämde dock inte i praktiken, då platsen var mycket våt och sumpig.

Höjden över havet har också ett arkeologiskt intresse, då höjden 8–10 meter över havet idag är den nivå som under senpaleolitikum–tidigmesolitikum var strandnära och sedan åter under senmesolitikum–tidigneolitikum (se Pässe 2004).

Inom själva utredningsområdet finns endast en registrering i FMIS, ett fynd av en flintdolk med fyrkantigt skaft (RAÄ 67:1), vilket indikerade att det kunde finnas neolitiska lämningar inom utredningsområdet. Drygt 500 meter nordväst om utredningsområdet finns RAÄ 29:1, vilket är en boplatz innehållande rikligt med neolitiskt flintmaterial (oklart var dessa fynd finns i dag. I FMIS räknas ett stort antal neolitiska föremål upp samt att dessa påträffades 1902. Dock framgår ej var de finns). RAÄ 29:1 ligger på ungefär samma höjd

som utredningsområdet. Ca 500 meter sydöst om utredningsområdet undersöktes år 1967 en flatmarksgrav som framkom vid ett rörarbete på platsen. Denna flatmarksgrav, RAÄ 46:1, bestod av krukskärvor av rabbad keramik från ett cylinderformat kärl, samt en dryg halvliter av brända ben. Kärlet fanns på ett djup av drygt 0,50 meter och hade varit täckt av en flat sten. Kärlet daterades typologiskt till yngre bronsålder. Enligt en osteologisk analys

Figur 2. Undersökningsområdet i förhållande till den gamla utdikade Ramsjön samt ytterligare ett antal utdikade sjöar i närområdet. Tillsammans med de i texten nämnda fornlämningarna markerade i kartan finns också de våtmarker i närområdet som också blev utdikade kring 1813. Skala 1:50 000.

av benen var den gravlagda en kvinna i 50 – 60-årsåldern. Det är sannolikt att det på platsen finns ett gravfält, men inga ytterligare ytor undersöktes vid tillfället (Lundborg 1968).

En dryg kilometer norr om utredningsområdet låg i forna tider den idag utdikade Ramsjön. Sjön hade innan regleringen på 1800-talet en yta på drygt 235 hektar och i dess närområde finns en stor mängd boplatser från framförallt mesolitikum. De förhistoriska lämningarna runt Ramsjön har tilldragit sig intresse av flera olika aktörer. I sammanhanget bör nämnas amatörarkeologen Folke Svensson som under ett stort antal år samlade flinta från boplatserna kring den gamla Ramsjön. Framförallt är det material som Svensson samlat från det som kallas för ”den stora boplatsten” (RAÄ 47:1), intressant då det utgörs av ett mycket omfångsrikt fyndmaterial. Detta fyndmaterial innehar kännetecknen som pekar mot Kongemosekulturen, då det uppvisar stora likheter med kända lokaler från Danmark och Skåne (Nordqvist 2001). Detta är intressant eftersom RAÄ 47:1 ligger utanför Kongemosekulturens egentliga utbredningsområde. Vid en förundersökning i området kring Ramsjön som utfördes 2001 påträffades rikligt med flintor på flera platser som kunde knytas till sen Kongemosekultur–tidig Ertebøllekultur. I samband med denna förundersökning påträffades även brända träbitar i torvlager. En av dessa daterades till 6200–6000 BC. Vid förundersökningen påträffades även en bearbetad träbit som bedömdes vara resterna av en pilbåge (ibid).

SYFTE OCH METOD

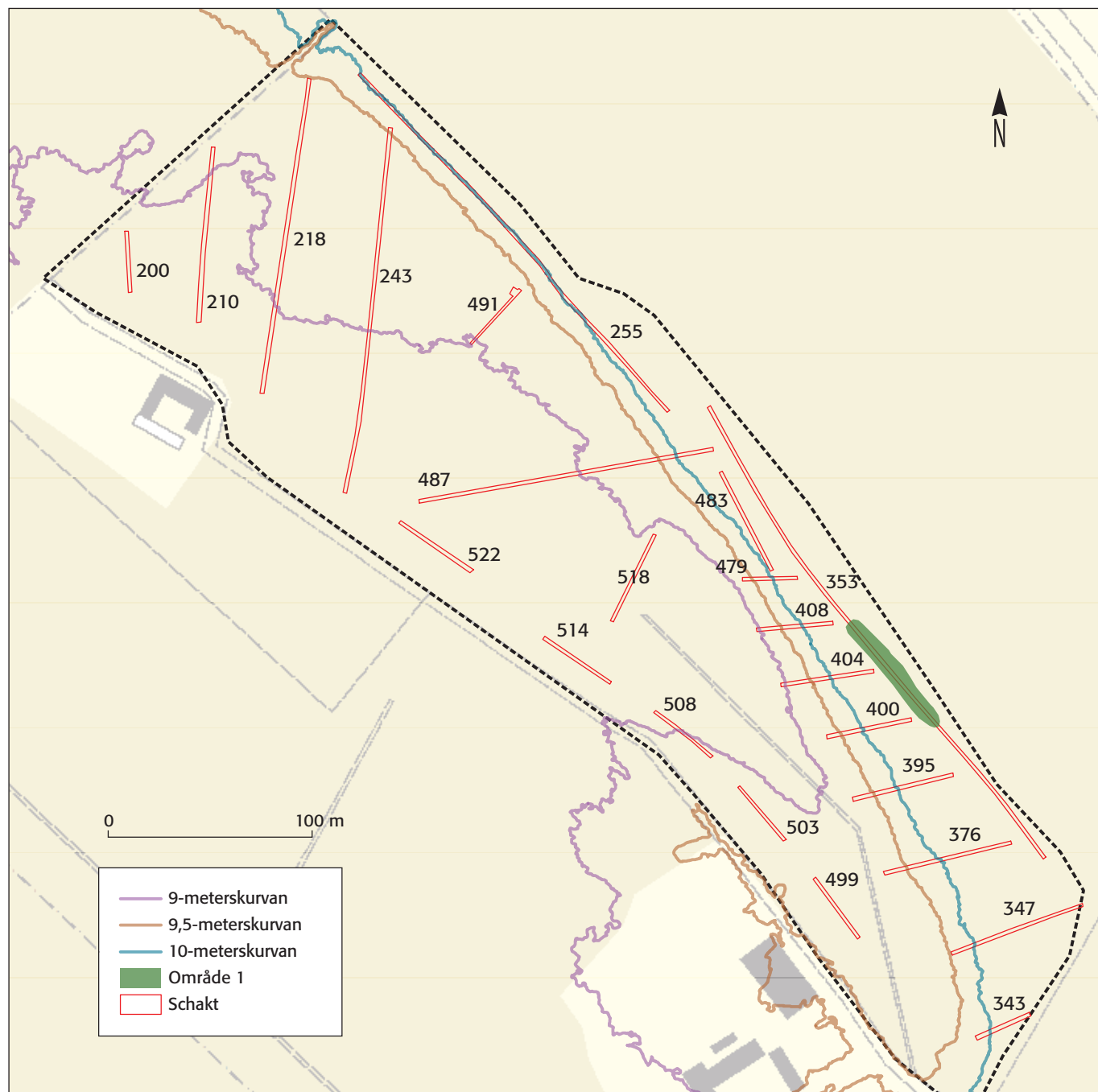
Utredningens syfte var att finna under mark dolda fornlämningar. Området undersöktes med sökschakt, med en bredd på 1,70 meter, och schaktades med en 18 tons grävmaskin. Då stora delar av undersökningsområdet visade sig vara tämligen blöta och fuktiga bedömdes det vara lämpligast att låta topografin styra var schakten skulle dras. Därför koncentrerades schakten till den delen av marken som sluttade från drygt 10,5 meter till drygt 8,5 meter samt på ytorna ovan denna sluttning där markmiljön var betydligt mindre blöt.

Figur 3. Centrala delen av undersökningsområdet strax under 9,5-meterskurvan. OS353 och OS483 i bakgrunden. Mot O. Foto: Ola Kadefors. (Fotonr. 2017-13-10).

RESULTAT

Undersökningsområdet är drygt 90 000 m² stort. Hela undersökningsområdet består av åkermark. Totalt drogs 1850 löpmeter schakt med en sammanlagd yta av 3107 m². Markmiljön under 9,5 meters höjd bestod till övervägande delen av siltig sand med inslag av torvfickor. Flera partier av den låglänta delen av undersökningsområdet är mycket våta. De ytor som finns ovan 9,5 meters höjd är generellt torrare och alven består till större del av något

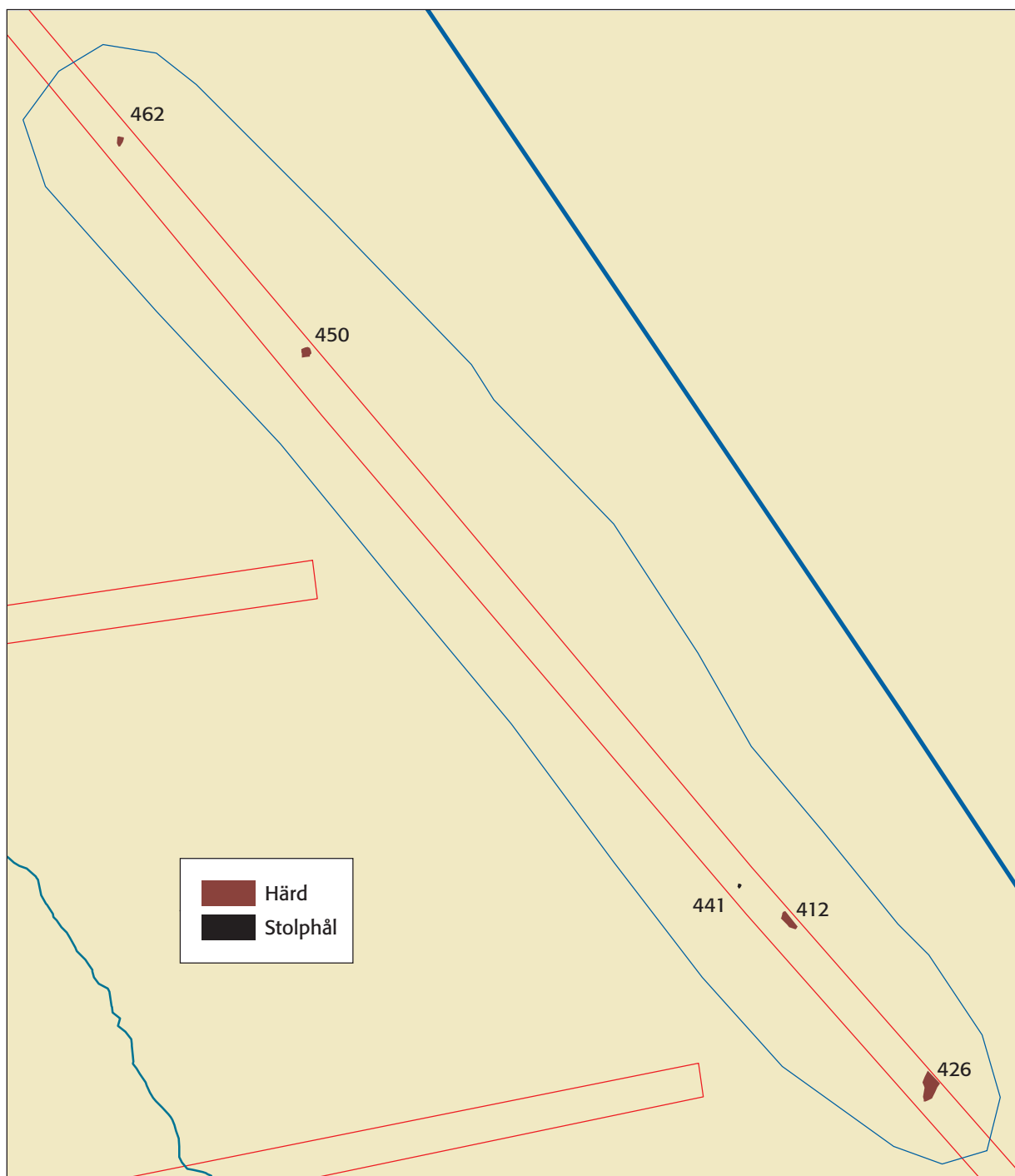
Figur 4. Undersökningsområdet med schakt, höjdkurvor samt det område (Område 1, grönmarkerat på kartan) som innehöll förhistoriska härdar. Skala 1:3000.

grövre sand. Matjordslagret är övervägande tunt, kring 0,15–0,20 meter i tjocklek. Utredningsschakten planerades till en början att dras i rak nordsydlig riktning. Dock övergavs denna strategi då det bedömdes som mest relevant att dra schakten utifrån områdets topografi. Denna strategiska förändring bottnade i att stora delar av undersökningsområdet bedömdes som tämligen blött och sumpigt, varför det blev mer relevant att försöka fånga de partier som ligger ovan eller i relation till den gamla havsnivån kring 9,5–10 meters höjd, vilket är den nivå där havsnivån stannar upp under en längre period på drygt 2000 år.

Figur 5. Två av de påträffade härdarna, överst AH412 (fotonr. 2017-13-08) och AH450 (fotonr. 2017-13-06). Foto: Ola Kadefors.

Utmed den östra kanten av undersökningsområdet, där hela ytan ligger över 9,5 meter, drogs två långstgående schakt i syfte att framförallt finna lämningar från stenåldern. Från drygt 10,5 meters höjd sluttade marken i något som föreföll vara ett äldre strandhak ned mot låglänta partier kring 8,5–9,0 meter över havet. Detta strandhak innehöll en del knyt-nävsstor sten och ligger kring 9,5 meter över havet. En intressant iakttagelse var att det ur denna horisont rann mycket vatten. Vatten i marken (s.k. ytvatten, v.s regnvatten som följer

Figur 6. Område 1. Område med härdar samt ett stolphål. Skala 1:300.

kompaktare lager under mark) förefaller följa nivån som motsvaras av den nivå där havet länge stod under mesolitisk tid. För att fånga upp själva strandhaket och eventuella stenålderslämningar som kunde kopplas till strandnära aktiviteter drogs ett tiotal schakt från de torrare höglänta ytorna ner genom strandhaket. I dessa schakt kunde förändringen i geologi tydligt iakttas.

Områdena över 9,5 meter över havet var betydligt torrare än de lägre ytorna. I den norra delen av undersökningsområdet påträffades två ytterst osäkra härdar. Dessa kan varit anlagda så nära vattenbrynet att de vid något därpå följande tillfälle blivit utsvallade av vågskvalp. De bedömdes som så osäkra att de ej blivit registrerade. Inga fynd gjordes heller i anslutning till dessa. Utmed undersökningsområdets sydöstra sida påträffades fyra härdar och ett möjligt stolphål (*Område 1*). En av härdarna, A426, innehöll bränd lera. Generellt var härdarna små, kring 0,5 meter i diameter eller mindre. Deras karaktär var oprecis i det att de gav ett utsmetat intryck och mängden kol mestadels var mycket begränsad. Snarare föreföll det vara frågan om sotfläckar. I anslutning till dessa härdar påträffades inga fynd. Därför bedömdes härdarna förvisso vara en indikation på förhistorisk aktivitet på platsen, men att detta endast varit ett kortare nedslag. Fornlämningen bedömdes ej kunna bidra med ytterligare information om förhistoriska händelser på platsen.

Figur 7. OS408 mot O.
Vatten tränger ut vid den
gamla strandkanten på
höjden 9,5 meter.
Foto: Ola Kadefors.
(fotonr. 2017-13-03).

TOLKNINGSFÖRSLAG

Lämningarna i den nordvästra delen av undersökningsområdet utgår helt då deras status är alltför osäker. De lämningar som påträffades inom *Område 1* är sannolikt rester efter kortare aktiviteter invid den äldre strandkanten. Dessa händelser förefaller ej varit av vidare karaktär än att man tänt eldar vid kortare visten, kanske i syfte att värma sig vid en jakt eller vid ett kortare strandhugg, varefter man lämnat platsen.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar inga ytterligare antikvariska insatser på platsen.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-7878-16

Eget dnr: 2016-441

Uppdragsgivare: Naturcentrum AB

Utförandetid: 2017-02-28–2017-03-01

Personal: Ola Kadefors (projektledare), Leif Häggström.

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Läge: Olofsbäck 1:33, Stafsing socken, Falkenbergs kommun.
X:6312080, Y:343018

Undersökt yta: 3107 m²

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.0 Stafsing2016441u.
Fotonr: 2017-13-01 – 2017-13-11. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad.

Fynd: -

Datering: Ej daterad

Referenser

- Lundborg, Lennart. 1968. Flatmarksgrav från yngre bronsåldern påträffad vid Skogstorp 1:11, Stafsinge socken. *Halland*. årgång 51. Årsbok för kulturhistoria och hembygdsvård i Hallands län
- Nordqvist, Bengt. 2001. *Stenåldersboplatser belägna vid den forna Ramsjöns strand*. UV Väst rapport 2001:33. Riksantikvarieämbetet.
- Påsse, Tore. 2004. Geologisk beskrivning av Falkenbergsområdet. *Landskap i förändring. Hållplatser i det förgångna. Volym 6*. Hallands läns museer och riksantikvarieämbetet 2004.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se